

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

PROF. DR. METİN AKAR'A ARMAĞAN

(Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2021)

Erhan GİRAY

Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi
erhangiray@artvin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-8731-1546>

Rahmet Feyzî'nin Hikâyeciliği Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of Rahmet Feyzî's Storytelling

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 16.09.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 05.11.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2021

Atıf/Citation

GİRAY, E. (2021). Rahmet Feyzî'nin Hikâyeciliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 2440-2462. <https://doi.org/10.34083/akaded.996489>

GİRAY, E. (2021). An Evaluation of Rahmet Feyzî's Storytelling. *Journal of Academic Language and Literature*, 5(4), 2440-2462. <https://doi.org/10.34083/akaded.996489>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Modern Özbek edebiyatında önemli bir yere sahip olan Rahmet Feyzî, şiir, roman, uzun hikâye, hikâye, deneme ve film senaryosu türlerinde eserler vermiş çok yönlü bir yazardır. Feyzî, aynı zamanda iyi bir gazetecidir.

Rahmet Feyzî, 10 Ekim 1918 yılında Taşkent'in Beşağaç bölgesi Karataş mahallesinde dünyaya geldi. Annesi Selamet Hanım dokuma fabrikasında, babası Feyzullah Bey ise Taşkent tramvayında işçi olarak çalıştı. Feyzullah Bey, siyasî, edebî ve sanat hayatına önem veren aydın biriydi. Rahmet Feyzî'nin güçlü bir yazar olmasında babasının etkisi büyüktür. Feyzî, çocukluğunda hem okudu hem de işçi olarak çalıştı. Ortaokulu bitirdikten sonra elektrik ve makina mühendisliği bölümünü okudu. Hayatı boyunca birçok gazetede görev alan Feyzî, 18 Kasım 1988 yılında vefat etti.

Feyzî, kırk yıllık edebî hayatı boyunca altmıştan fazla hikâye kaleme almıştır. Ancak bu hikâyelerden sadece on altısı Feyzî'nin üç ciltlik eserleri arasına dâhil edilmiştir. Makalemize kaynaklık eden bu hikâyelerde yazar, toplumsal konular, işçi sınıfının verdiği emek ve vatanperverlik temaları üzerinde durmuştur. Feyzî, bu temalarla bağlantılı olarak idealist, çalışkan ve Sovyet vatanına sadık karakterler kurgulamıştır. Feyzî'nin hikâyelerinde dikkati çeken en önemli nokta ise savaş yıllarında annesini ve babasını kaybeden çocukların durumudur. Birçok hikâyesinde bu durumdaki çocukların ruh hâllerini yansıtmıştır. Yazar ayrıca bu çocuklara milliyet ayrımı yapmadan şefkat gösteren Özbek halkını yüceltmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rahmet Feyzî, Hikâye, Modern Özbek Edebiyatı, Hikâye İnceleme, Tema

Abstract

Rahmet Feyzî, who has an important essential place in modern Uzbek literature, is a versatile writer who has written works in the genres of poetry, novels, long stories, short stories, essays and film scripts.

Rahmet Feyzî was born on October 10, 1918, in the Karataş neighborhood of Beşağaç district of Taşkent. His mother, Selamet, worked in the weaving factory, and his father, Feyzullah, worked as a worker in the Tashkent tram. Feyzullah was an intellectual who gave importance to his political, literary and artistic life. His father had a great influence on Rahmet Feyzî's becoming a strong writer. Feyzî both studied and worked as a worker in her childhood. After finishing secondary school, he studied electrical and mechanical engineering. Feyzî, who worked for many newspapers throughout his life, passed away on November 18, 1988.

Feyzî wrote more than sixty stories during his forty-year literary life. However, only sixteen of these stories are included in Feyzî's three-volume works. In these stories, which are the source of our article, the author focused on social issues, the labor of the working class and the themes of patriotism. In connection with these themes, Feyzî has fictionalized characters who are idealistic, hardworking and loyal to the Soviet homeland. The most striking point in Feyzî's stories is the situation of children who lost their parents during the war years. In many of his stories, he reflected the moods of children in this situation. The author also glorified the Uzbek people, who showed compassion to these children regardless of their nationality.

Keywords: Rahmet Feyzî, Story, Modern Uzbek Literature, Storytelling, Theme

1. Rahmet Feyzî'nin Hayatı ve Edebî Kişiliği

Tanınmış Özbek edip Rahmet Feyzî (Rahmat Fayziy), 10 Ekim 1918 tarihinde Taşkent'in Beşağaç bölgesi Karataş mahallesinde yaşayan bir ailede dünyaya geldi. Annesi Selamet Hanım dokuma fabrikasında, babası Feyzullah Bey ise Taşkent tramvayında işçi olarak çalıştı. Feyzullah Bey, siyasete, edebiyata ve sanata önem veren aydın biriydi. Rahmet Feyzî'nin güçlü bir yazar olmasında babasının etkisi büyük oldu. Feyzî, çocukluğunda hem okudu hem de işçi olarak çalıştı. Ortaokulu bitirdikten sonra fabrika eğitimi veren Bilim Yurdu'nda, daha sonra elektrik ve makina mühendisliği bölümünü okudu. Bu yıllarda yazar, matbuat hayatına ilgi göstermeye başladı. 1937 yılında *Lenin Uchqunu* (Lenin Kıvılcımı) gazetesinde redaktörlük görevini üstlendi. 1938 yılında *Yosh Leninchi* (Genç Leninci) gazetesinde bölüm başkanı olarak çalışmaya başladı. 1939 yılında II. Dünya Savaşı için kızıl orduya katıldı. Orduda bulunduğu süre boyunca hikâye ve şiirler yazmaya devam etti (Qayumov-Solimov, 1985). 1944 yılında *Qizil O'zbekiston* (Kızıl Özbekistan) gazetesinde, 1951-54 yılları arasında *Sharq Yulduzi* (Şark Yıldızı) dergisinde ve 1957-59 yılları arasında da *O'zbekiston Madaniyati* (Özbekistan Medeniyeti) gazetesinde görev aldı (Mirvaliyev, 1993).

Feyzî, edebî hayata şiir ile başladı. Yazdığı şiirleri, makaleleri ve denemeleri gazetelerde yayımlandı ve onun kalemi yıllar geçtikçe güçlendi. Feyzî, 1962-1965 yılları arasında Özbekfilm sinema stüdyosunda görev aldı. *Sen Yetim Değilsin* (Sen Yetim Değilsin) (1960-1962), *Yor-Yor* (Yâr Yâr) adlı iki film senaryosu yazdı. Bu film senaryoları Özbek millî sinema tarihinde bir kilometre taşı oldu. Özellikle *Sen Yetim Değilsin* adlı senaryosu, yurt dışındaki sinemalarda da büyük ilgi gördü. İkinci Dünya Savaşından sonra *To'y To'yanasi* (Düğün Kargaşası) (1951), Mirzaçöl'de toprağı islah eden gençler için kaleme alınan *Cho'lga Bahor Keldi* (Çöle Bahar Geldi) (1951), *Povest va Hikoyalar* (Povest ve Hikâyeler) (1954), *Shohi Darparda* (Perdelerin Şahı) (1958) gibi hikâye ve denemelerini yayımladı. *Mening Bobom* (Benim Dedem), *Cho'ntak* (Cep), *Nafisa* (Nefise) gibi hikâyelerini ise çocuklarda millî ruhu uyandırmak için yazmıştır (Mirvaliyev, 1993).

Rahmet Feyzî, 1969 yılında kaleme aldığı *Hazrati Inson* (Hazreti İnsan) romanıyla büyük üne kavuştu. Romanda, demirci Mehkem Ata ile Mihrinisä Ablâ'nın hayatı vasıtasıyla sıradan insanların yaptığı kahramanlıkları gözler önüne serdi. Feyzî, bizzat gördüğü ve yaşadığı olayı romanına taşımıştır (Mirzayev, 2005).

Rahmet Feyzî, Özbekistan'da Hizmet Veren Sanat Erbabı, Halk Yazarı, Polonya'da Hizmet Eden Medeniyet Erbabı gibi devlet fahri unvanlarını aldı. Yazar, 18 Kasım 1988 tarihinde vefat etti. Cenazesi Şeyh Ziyettinbaba mezarlığına defnedildi (Qayumov-Solihov, 1985).

2. Rahmet Feyzi'nin Hikâyeciliği

Yazarın ilk hikâyesi *To'y Taraddusi* (Düğün Hazırlığı) adıyla 1948 yılında *Kommuna* gazetesinde basıldı. Bu eseri onun hikâyeciliğinin şekillenmeye başladığı yıllara denk gelir (Qayumov-Solihov, 1985). 1950'ler ise hikâyeciliğinin geliştiği yıllardır. Yazarın altmıştan fazla hikâyesi bulunsa da 1980 yılında seçilmiş eserleri arasında on altı hikâye yer almaktadır. 1953 yılında *Qaynana* (Kaynana) ve *Kuzatish* (Uğurlama); 1954 yılında *Yangi Yil Oqshomida* (Yeni Yıl Akşamında), *Go'zal* (Güzel), *Yo'lda* (Yolda); 1955 yılında *Ona* (Anne); 1956'da *Rayaning Archasi* (Raya'nın Çamı), *Shohi Darpada* (Perdelerin Şahı), *Tosh Oyna* (Taş Ayna), *Chanoqqa Tomgan Qon* (Pamuğa Damlayan Kan), *To'g'onboyning Qizi* (Toganbay'ın Kızı); 1957'de *Yodgor* (Yadigâr); 1958'de *Farog'at* (Feragat); 1960'da *Dugonalar* (Kız Kardeşler); 1962'de *El Mexri* (Yabancı Şefkati) ve 1966'da *Qadrdon Xatlar* (Değerli Mektuplar) adlı hikâyeleri yayımlandı (Fayziy, 1980). Makalemizde bu on altı hikâye üzerinden Rahmet Feyzi'nin hikâyeciliği üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

Feyzi, olay örgüsünü kurgularken hayattan kesitlere yer verir. Ayrıntılı kişi tasvirlerinden kaçınır. Doğa tasvirlerini ise özellikle tarım işçilerinin toprakla mücadelesini anlatırken kullanmayı tercih eder. Hayatta karşılaşılabilecek sıradan kişiler kullanır. Zaman ve mekân unsurları yazar için ikinci plandadır. Bu bilgilerden hareketle Feyzi'nin Durum (Kesit) hikâye yazarı olduğunu söylemek mümkündür. Rus edebiyatından Anton Çehov'u örnek alarak hikâyelerini kaleme alır. Modern Özbek edebiyatından ise çağdaşları Gafur Gulam ve Abdulla Kahhar'dan etkilendiği düşünülebilir.

3. Rahmet Feyzi'nin Hikâyelerinde Yapı

3.1. Olay Örgüsü

Hikâye ve roman gibi anlatmaya dayalı edebî metinlerin temelinde bir olay vardır. Yazar, anlatmak istediği birbirine bağlı olay parçalarını kurgusal dünya çerçevesinde birleştirerek olay örgüsünü oluşturur. Olay örgüsü, zaman, mekân ve kişilerden ayrı düşünülemez. Hikâye, romana göre olay örgüsü açısından farklılık gösterir. Hikâye, genellikle tek olaydan oluşur. Feyzi'nin hikâyelerinin olay örgüsünün tek olaydan oluştuğunu söylemek mümkündür. İncelenen hikâyelerdeki olay örgüsü şu şekildedir:

Kaynana ve gelin ilişkilerinin işlendiği *Kaynana* hikâyesinde, çalışkan ve anlayışlı bir kaynana olan Sevri Teyze ile gezmeyi seven ve geliniyle anlaşamayan Risalet Teyze karşılaştırır. Hikâyenin ilk bölümünde Sevri Teyze'nin gençliğinde kaynanası ile yaşadığı sıkıntılar geriye dönüşle anlatılır. Hikâyenin ikinci bölümü ise eltisi Risalet Teyze'nin eve gelmesiyle başlar. Gezmeye ve süse düşkün olan Risalet Teyze, gelinden sürekli şikâyet eder. Servi Teyze ise onu, sürekli gezmesi ve çocuklara bakmamasından

dolayı eleştirir. Onun tembel ve düşüncesiz olduğunu söyler. Risalet Teyze ona hak verir. Hikâye Servi Teyze'nin gelininin eve gelip kucaklaşmalarıyla son bulur.

Kuzatish (Uğurlama) hikâyesi, idealist bir mühendis olan Zakircan'ın eşi Hayrihan'ı köyde bırakıp Makine Traktör İstasyonları (MTS) işletmelerinde görev almak istemesiyle başlar. Köydeki fabrikada çalışan Zakircan'ın en büyük arzusu, vatanına hizmet edebilmek için MTS'de çalışmaktır. Burada çalışmak için eşine danışmadan dilekçe verir. Bunu duyan eşi Hayrihan, çocukları olmadığı için eşinin onu bırakıp gideceğini düşünür. Aralarında yaşanan kısa tartışmalardan sonra başmühendis İvan Timofeeviç ve eşi, Hayrihan'ı ikna eder. Hikâyenin sonunda Zakircan MTS'de çalışmaya gider. Hayrihan ise başka bir kolhozda öğretmenlik mesleğine devam eder.

Yangi Yil Oqshomida (Yeni Yıl Akşamında), dönemin gelenek ve göreneklerinin eleştirildiği bir hikâyedir. İlk bölümde devlet için yıllarca çalışan Bahri Teyze'nin peçesini çıkarmasına toplumun verdiği tepki anlatılır. Hikâyenin ikinci bölümünde de Senaber'in yılbaşı kutlaması için Bahri Teyze'nin evine birçok hediye ile gelmesi ve ev sahibini bu konuda utandırması anlatılır. Genç ve kültürlü olan Senaber'in zenginliğini bir gösteriş olarak kullanması, Bahri Teyze tarafından eleştirilir. Hikâye yeni yıl kutlaması ile son bulur.

Go'zal (Güzel) hikâyesi, "Güzel olan ne?" ifadesiyle başlar. Dokuma fabrikasının ressamı Maksudcan, Andicanlı pamuk işçisi kızların bir mektuptaki isteği üzerine "üzerinde çiğ tanesi olan bir gül" resmi çizmeye koyulur. Bu çizim sırasında ilk ressamlık deneyiminde sanat topluluğu tarafından eleştirilmesi ve içine düştüğü buhran geriye dönüşle anlatılır. Ayrıca Maksudcan, Nazmihan ile evlilik sürecini ve aradan geçen sekiz yılı düşünür. O artık olgunlaşmış bir ressamdır. Uzun uğraşlar sonucunda resmi tamamlar. Resmi tamamladığında güzel olanın çalışmak olduğunu anlar.

Yo'lda (Yolda), yıllarca kolhozlarda reislik yapmış Merhamet hanımın hikâyesidir. Moskova'daki bir sergi için trenle yolculuk eden Merhamet, köyünden ve ailesinden ayrılmasının üzüntüsünü yaşarken tanımadığı birileri tarafından bir kompartımana davet edilir. Başta tanımadığı bu kişiler, onun yirmi yıl önce üzüm yetiştiriciliği yaptığı Beşköy köyünde birlikte çalıştığı arkadaşları çıkar. Bu olay Merhamet'i geçmişine götürür. Çöl olan Beşköy köyünü nasıl verimli topraklar hâline getirdiğini, yetiştirdiği üzümleri ve kurduğu arkadaşlıkları hatırlar. O sırada Sünnetulla adlı genç Merhamet'in yetiştirdiği üzümden yapılmış şarabı ve bir salkım üzümü ona uzatır. Daha önce hayatında iki kez içki içmiş olan Merhamet yıllarca çalışmasının ürünü olan bu şarabı içer. Hikâye "emek verirsen çöle, hoş görürsün ele" atasözüyle son bulur.

*Ona (Ana)*¹ hikâyesinde, savaş sırasında annesi ve babasını yitirmiş çocukların durumu anlatılır. Yazarın *Raya'nın Çamı* adlı hikâyesiyle konu olarak benzerlik göstermektedir. Çocuğu olmayan Mehri Abla, savaşta annesini kaybetmiş hasta ve kimsesi olmayan Ukraynalı bir bebeği (Velican) nüfusuna almak ister. Doktorların vermemesine rağmen hastaneden ayrılmaz. Sonrasında Mehri Abla'nın bu durumunu gören doktorlar bebeği ona verme kararı alır. Hem eşi Mehkem hem de kendisi bebeğe gözü gibi bakmaya başlarlar. Mucizevi bir şekilde göğsünden süt gelir ve bebek hastalıktan kurtulur. Onu en iyi şekilde yetiştirirler. Daha sonra savaşta ailesini kaybetmiş on iki çocuğu daha nüfuslarına alırlar. Yıllar sonra Velican, ablasının yaşadığı Dinyeper'e yerleşir. Her yaz Taşkent'e annesi Mehri Abla'yı görmeye gelir.

Rayaning Archasi (Raya'nın Çamı), savaşta anne ve babasını kaybetmiş çocuklar ile bu çocuklara kol kanat gerip yetiştiren demirci Mahmut Usta'nın hikâyesidir. Hikâye Hekimcan ile Demirci Mahmut ustanın tramvayda karşılaşmasıyla başlar. Mahmut Usta'nın her zamankinden farklı bir ruh hâlinde olduğunu gören Hekimcan, sorunun ne olduğunu anlamaya çalışır. Mahmut Usta, Çam Bayramı için çam aldığı sırada onu ve yaptığı demirciliği aşağılayan tüccar Sali'ye canı sıkıldığını anlatır. Sohbet, Çam Bayramını ne zaman kutlamaya başladıkları ve bu çama neden "Raya'nın Çamı" ismini verdikleri üzerine devam eder. Yetim ve öksüz çocukların barındığı çocuk evinden demircilik öğretmek amacıyla yanına aldığı çocuklardan biri olan Alik, Mahmut Usta'nın dikkatini çeker. Okumayı seven Alik, Mahmut Usta'nın evine sürekli gelmeye başlar. Bir müddet sonra Mahmut Usta onu nüfusuna alır. Alik, geceleri uykusunda konuşur, savaşta ölen annesini ve yaralanıp kendisinden haber alınamayan kız kardeşi Raya'yı sayıklar. Bunu gören Mahmut Usta, Raya'yı bulmak için bütün çocuk yetiştirme yurtlarını gezer. Nihayet Raya'yı bulur ve onu da nüfusuna alır. Yeni yıl arifesinde Raya'nın çam isteği üzerine Çam Bayramı kutlamaları gelenekselleşir. Daha sonra yedi tane daha çocuğu nüfusuna alan Mahmut Usta geniş bir aileye sahip olur.

Shohi Darparda (Şahı Derperde), bir aile hikâyesidir. Yeni yıl kutlamasına çağırıldıkları misafirler için hazırlıklar yapan Sıdıkcın ile Mahbube doğum başladığı için acilen gitmek zorunda kalırlar. Misafirlerle ilgilenmeleri için Sıdıkcın'ın yengesi Masture Abla'yı evde bırakırlar. Gelen misafirler Sıdıkcın ile Mahbube'yi sorarlar. Misafirlere ne diyeceğini bilemeyen Masture Abla, onları oyalamaya çalışır. O sırada Sıdıkcın hastanede eşinin doğumdan çıkmasını beklemektedir. Telaşlı ve endişeli olan Sıdıkcın oğlunun olduğunu öğrenir. Eve gelir ve mutlu haberi misafirlere verir. Misafirler hastaneye giderek Mahbube'yi tebrik eder.

¹ *Ona (Ana)* hikâyesi Veli Savaş Yelok tarafından 2019 yılında Türkiye Türkçesine aktarılarak Kurgan Edebiyat Dergisinin 49. Sayısında yayımlanmıştır.

Tosh Oyna (Taş Ayna), kadın-erkek ilişkisi üzerine kurulu bir hikâyedir. Hikâye, Rahatay'ın sabah erken saatte uyanıp evliliği ile ilgili düşüncelerini anlatmasıyla başlar. Daha sonra geriye dönüşle bir zamanlar en yakın arkadaşı olan Halimehan'ın Askercan hakkında endişeleri anlatılır. Halimehan, Rahatay'ın onu henüz iyi tanımadığını evlenmek için çok erken olduğunu savunur. Bu nedenle iki arkadaşın arası açılır. Rahatay bir gün evine bir taş ayna alır ve yoldan geçen bir taksiyi durdurur. Taksi şoförü ile sohbet ederken damadının kızına çektiydiklerinden bahseder. Bu duruma üzülen Rahatay, evinin önüne geldiğinde acı gerçeği öğrenir. Taş aynayı taksiden indirmeye gelen Askercan'dır ve Askercan'ın o şoförün damadı olduğu anlaşılır. Gözü taş aynaya düşen Rahatay, orada kendini değil Halimehan'ı görür.

Chanoqqa Tomgan Qon (Pamuğa Damlayan Kan) hikâyesinde, Rus halkı ile Özbek halkının kardeşliği anlatılır. Hikâye, Sanatoryum'a dinlenmeye gelen adı belirtilmeyen bir kişi tarafından anlatılır. Viktorya isimli bir hemşire, onu bir gün evine davet eder. Bu duruma şaşırın adam Viktorya'nın ona ilgisi olabileceğini düşünür. Evine gittiğinde gözü resimdeki doppili bir Özbek gence takılır. Viktorya'nın annesi Serafima Semyanovna, bu gencin (Kemaleddin) hikâyesini anlatmaya başlar. Almanlar şehri ele geçirdiğinde direnişçilerden olan Kemaleddin, Viktorya'nın sevgilisidir. Bir gün yaralı olarak onun evine gelir. Durumu ağır olan Kemaliddin'in cebinden iki pamuk parçası çıkar. Bu pamuklar Kemaliddin'in Mirzaçöl şehrinde çölün tarıma elverişli hâle getirilmesinden sonra yetiştirdiği ilk ürünlerdir. Kemaliddin, diğer pamuk parçasını Viktorya'ya vermiştir. Kemaliddin, o gece orada ölür. Serafima Semyanovna onu damadı değil oğlu olarak görür. Kemaliddin de onu anne olarak kabul eder.

To'g'onboyning Qizi (Toganbay'ın Kızı), Sovyet döneminde izlenen tarım politikaları neticesinde Mirzaçöl'ün tarıma elverişli hâle getirilmesi sürecinde köy halkının gösterdiği çaba, hikâyenin esas konusunu teşkil eder. Kolhozda sulama mütehassısı olan Nadirehan, su taksimatından sorumlu reis Şagulam ile sorun yaşamaktadır. Aralarındaki sorun geçmişe dönülerek anlatılır. Şagulam'ın oğlu Şamaruf, Nadire ile evlenmek ister ancak Nadire onu kabul etmez. Daha sonra Nadire, teknikuma (meslek yüksekokulu) gider. Eğitimini tamamladıktan sonra köyündeki kolhozda sulama mütehassısı olarak çalışmaya başlar. Evlenir ve çocuk sahibi olur. Nadire, bir gece tarlada yürürken suyun boş yere aktığını görür. Büyük zorluklarla suyun boşa akmasına engel olur. Bunu başardığı için kendiyile gurur duyar. Bu olay sonrasında Şagulam'a duyduğu kin bir anda yok olur. O artık farklı bir insandır. Nadirehan, babası yerine koyduğu Hürmet Ata ile sohbet etmeye başlar. Hürmet Ata suyun insan açısından önemini açıkladıktan sonra eskiden suyu kontrol altında tutan zenginlere eleştiriler getirir. Hikâyenin sonunda Hürmet Ata, Nadire'nin babası Toganbay'ın bu zenginlerden biri tarafından öldürüldüğünü açıklar. Bunu duyan Nadirehan üzüntüsünden hiçbir şey diyemez.

Yodgor (Yadigâr) adlı hikâye olay örgüsü açısından diğer hikâyelere göre farklıdır. Birbirine bağlı olaylar vardır ve kişi kadrosu daha fazladır. Giriş kısmında yazar, çocuk yetiştirme yurdunda öğretmenlik yapan Abdukahhar Ağabey'in anlattığı gerçek hayatta yaşanmış bir olay üzerine hikâyeyi yazmaya başladığını açıklar. Yazar, roma rakamlarıyla belirtilen beş bölüm hâlinde bir hikâye kaleme alır. Birinci bölümde Zuhurcan ile eşi Masumehan'ın yeni doğmuş bebekleriyle mutlu bir hayat sürmeleri anlatılır. Birkaç gün geçtikten sonra Masumehan sıtmaya yakalanıp hastaneye yatırılır. Gitgide durumu ağırlaşan Masumehan hastaneye yatışının on sekizinci günü hayatını kaybeder. İkinci bölümde fabrika müdürü Zahidov'un ve Marfa İliniçna adlı bir yaşlı kadının Zuhurcan'ı yalnız bırakmamaları anlatılır. Zuhurcan, yaşadığı üzüntü ve cenaze işlerinden dolayı bebeğini unutmuştur. Yan evden gelen bebek ağlama sesini duymasıyla aklı başına gelir. Hemen bebeğini alır ve Zahidov ile birlikte bebeğe Yadigâr adını koyarlar. Üçüncü bölümde Yadigâr'a komşusu Rakiye Abla bakar. Yadigâr iki yaşına gelince Rakiye Abla Zuhurcan'ın evlenmesini ister. En uygun kişinin Masume'nin arkadaşı Zerafet olduğunu düşünür. Zerafet de evlenip boşanmış bir kadındır. Zuhurcan bir süre düşündükten sonra Zerafet ile evlenir. Dördüncü bölüm Zerafet'in Yadigâr'a kendi çocuğu gibi sahip çıkmasıyla başlar. Daha sonra zamanda atlama yaşanır. Zuhurcan iş için evden uzun süre ayrı kalır. Bir gün eve geldiğinde Yadigâr'ın hastanede olduğunu öğrenir. Bu sırada Zerafet'in Yadigâr hakkındaki düşüncelerinin değiştiğini anlar. Zerafet'in Yadigâr'ı kendi çocuğu gibi değil de üvey evlat olarak gördüğü, bölüm sonunda ifade edilir. Beşinci bölümde ise Yadigâr dört yaşına gelmiştir. Zuhurcan yine sık sık iş için evden ayrı kalır. Yine eve geldiğinde Yadigâr'ın “annem bebeği odaya kapatır mı?, Onu döver mi?” gibi sözleri Zuhurcan'ı kuşkulandırır. Kreşteki öğretmenle konuşur, eşi Zerafet'in Yadigâr'a kötü davrandığını öğrenir. Zuhurcan, pedagog olan Zerafet'in böyle şeyler yapmasına anlam veremez. Eve giden Zuhurcan, Zerafet ile tartışır. Hikâyenin sonunda yazar tekrar devreye girer. Hikâyeyi başka işlerden dolayı devam ettiremediğinden bahseder. Sonra Zuhurcan ile karşılaşmasını anlatır. Ona Zerafet'i sorar. Zuhurcan onun iyi olduğunu bir de oğullarının olduğunu anlatır. Bunun üzerine yazar, Abdukahhar ağabeyin evine gider. Zuhurcan'ın sabırlı olduğunu söyler. Abdukahhar ağabey ise bu sabrın yetmeyeceğinden korkar. Bu söz üzerine yazar “hikâyeyi devam ettirmek gerekli mi?” sorusuyla hikâyeyi bitirir.

Farog'at (Feragat), Sovyet vatanına olan sevginin anlatıldığı bir hikâyedir. Pamuk toplama işinde başarılı olan Feragat, Azam adında bir traktör şoförüne âşık olur. Bir süre görüştükten sonra Azam uzak bir tarlaya görevlendirilir. Feragat, Azam'ın yolunu gözler. Ancak ondan bir türlü haber gelmez. Bu arada on iki bin ton pamuk topladığı için komsomol onu kahraman ilan eder ve daha da çok çalışmasını ister. Feragat, komsomolun ona verdiği değer karşısında gururlanır. Vatan sözünün ne kadar yüce olduğunu düşünür. Çalışmaya devam eder. Hikâyenin sonunda gerçek aşkın vatan aşkı olduğu vurgulanır.

Duganalar (Kız Arkadaşlar) hikâyesinde, fabrika işçisi olan üç kız arkadaşın çalışmalarından dolayı yönetim tarafından “üstün başarı gösteren komünist işçi” ünvanıyla ödüllendirilmesi anlatılır. Ödül almak için bahçeye gelen Şahla, Zaire ve Hâlîde adlı üç kız liseyi birlikte bitirir ve dokuma fabrikasında işe başlarlar. Daha sonra işe başladıkları bir yıl öncesine dönüş yapılarak o günkü heyecanları ve hayatları hakkında konuşurlar. Hikâye, diğer çalışanların başarı gösteren üç kız arkadaşına hayranlıkları ile biter.

El Mehri (Yabancı Şefkati), oğlunu cepheye göndermiş bir annenin ruh hâli tasviriyle başlar. Hemrabibi, öğretmen gelini Hayrihan’ın eve gecikmesi ve rüzgârın çıkardığı seslerden ve gecenin karanlığından etkilenerek endişeye kapılır. Aynı zamanda cephede savaşıyor oğlu Sait aklına düşer. Onun savaşın girdabında “anneciğim gelinizden haber alın, neden konuşmuyorsunuz?” diye bağırdığını hayal eder. O sırada Hayrihan eve gelir. İçi biraz rahatlayan Hemrabibi, yaşadığı korkuyu ona anlatmaz. O anda kapı çalınır, Hayrihan toplantıya çağırılır. Toplantının konusu hakkında bilgi verilmemesi Hayrihan’ı endişeye düşürür. Kocasını Sait’in savaşta başına bir şey geldiği korkusuyla toplantıya katılır. Toplantı, savaşta anne ve babası ölen çocukların sahiplenilmesi hakkındadır.

Kadrdan Xatlar (Değerli Mektuplar) adlı hikâyede, eşini savaşta kaybetmiş bir kadın ile babasız büyüyen bir çocuğun ruh hâlleri anlatılır. On beş yıl önce gelen bir mektupla eşinin savaşta öldüğünü öğrenen Saadet Abla, ömrünün geri kalanını üzüntü içinde geçirirken diğer taraftan fabrikada çalışmaya devam ederek vatana hizmet etmektedir. Oğlu Sadıkcın ise babasız büyümenin etkisiyle okulunda başarılı olamaz ve hırçın bir çocuk olur. Annesini dinlemez ve eve uğramaz. Babası savaşta kahraman ilan edilen Sadıkcın’ın bu denli serseri olması Saadet Abla’yı oldukça üzer. Bir gün Sadıkcın, babasına ait mektup, resim ve madalyaları görür. Babasından gelen mektupları okur ve babasının sözlerinden etkilenir. Annesinden özür diler ve iyi bir insan olacağını söyler. Hikâye zamanda ileri gidilerek Sadıkcın’dan gelen bir mektupla devam eder. Babasının mezarına gideceği ve okula başlayacağı bilgisi verildikten sonra hikâye son bulur.

3.2. Kişiler

Edebiyatın ana konusu insandır. Hikâye ve roman yazarları eserlerinde insana ait bir konuyu ele alır (Çetişli, 2012). Kişi kadrosu ise “anlatı türlerinde olaya, zamana ve mekâna biçim veren; bu üç unsurdan ayrı düşünülmemeyen bir unsurdur” (Apaydın, 2006, s. 229). Kişi kadrosu içerisinde başkişiler ayrı bir öneme sahiptir. Yazar, başkişileri her yönüyle ve ayrıntılı olarak okuyucuya aktarmaya çalışır. Başkişilere yardımcı olan kart karakter, norm karakter ve fon karakterler de anlatı türlerinin diğer kişileridir (Harvey, 2010).

Feyzî, hikâyelerinde genellikle başkişiler üzerinde yoğunlaşmıştır. Olay başkişilerin etrafında gelişir. Bunun yanında temayı ön plana çıkarmak isteyen yazar, kişilerin fiziksel özellikleri hakkında bilgi vermekten kaçınır.

3.2.1. Kadınlar

Rahmet Feyzî'nin hikâyelerinde kadın karakterlerin sayısının fazla olduğu göze çarpar. Yazar, özellikle çalışkan, idealist ve vatanperver kadınlara yer vererek kadınların toplumda söz sahibi olan bireyler hâline geldiğini vurgulamak ister. Bu karakterlerden ilki *Kaynana* hikâyesinin başkişisi Servi Teyze'dir. Servi Teyze, altmış beş yaşında yaşlı bir kadın olmasına rağmen kolhozda çalışmaya devam eder. Gençliğinde kaynanasından çok çekmiş, ancak kendisi gelinlerine eziyet etmemiştir. Düşüncelerini açık açık söyleyen ve modern düşünen biridir. Eltisi Risalet Teyze'yi geliniyle yaşadığı sorunlardan, nazar gibi batıl inanışları olmasından ve çalışmamasından dolayı eleştirir. Servi Teyze yazarın hikâyede sözcüsü konumundadır. Eski âdetlerin eleştirisi ve çalışmanın toplum için önemi, Servi Teyze'nin ağzından okuyucuya aktarılır.

Yolda hikâyesinin başkişisi üzümcülük işletmesinin reisi Merhamet adlı bir kadındır. “Yaşı kırka gelmiş ancak yaşını göstermeyen, esmer, saçları siyah” (Fayziy, 1980, s. 56), “koca koca berrak gözlü” (Fayziy, 1980, s. 53) bir kadın olarak tanıtılır. Babasından öğrendiği üzüm yetiştiriciliği mesleğinde oldukça başarılıdır. Yirmi yıl önce Beşköy çölünün verimli hâle getirilmesinde de büyük emeği vardır. Yıllarca çalışan Merhamet, devlet tarafından “Altın Yıldız” ödülüne layık görülür. Merhamet işinde başarılı olduğu kadar iyi de bir annedir. Hem işini hem de çocuklarını önemseyen idealist bir kişidir.

Pamuğa Damlayan Kan hikâyesindeki Viktorya Semyenovna ve annesi Serafime Semyenovna vatanperverlikleri ile ön plana çıkarılır. Viktorya, II. Dünya Savaşı yıllarında Almanlara karşı savaşıyan bir direnişçidir. Annesi Serafime Semyenovna ise Almanlar hakkında bilgi toplayıp direnişçilere iletir.

Faşistler şehri bastığı günün ertesinde, Viktorya direnişçilere katıldı. Ben burada kalakaldım. Reisimiz başka bir yere gönderelim dese de ben istemedim. Direnişçilere katılmak istedim ama buna da izin vermedi. Bir erkek gibi elimden geleni yaptım. Görevim, ne biliyorsam, baskıncılar hakkında ne duyduysam direnişçilere iletmektir (Fayziy, 1980, s. 101).

Toğanbay'ın Kızı adlı hikâyedeki Nadirehan ve *Feragat*'taki Feragat, çalışkan ve idealist kadınlardır. Nadirehan, suyun değerini bilen biridir. Gece yürürken suyun tarlaya boşa aktığını görüp canı pahasına etraftan bulduklarıyla set yapar. Onun bu çabası ruh hâlini etkiler. Bir saat önceki Nadirehan ile bu olay yaşandıktan sonraki

Nadirehan arasında büyük bir fark vardır. Kendisi için önemli bir işi başarmanın mutluluğunu yaşar.

Onun şu anki durumu, bundan bir saat önce çocuklar gibi aşağılanıp ağladığı duruma hiç benzemiyordu. Önceki Nadire başka, şimdiki başka. O şimdi suya set yaptığı için büyük kahramanlık göstermiş gibi memnun, içten içe mutluydu” (Fayziy, 1980, s. 112).

Nadirehan aynı zamanda iyi bir vatanseverdir. Feyzî, zaman zaman Nadire'nin iç dünyasını yansıtarak vatanına olan bağlılığını göstermeye çalışır. Vatanı için çalışmaktan gurur duyar. Bir trenin gidişini izleyen Nadire'nin düşüncelerinde vatanına olan bağlılığını görmek mümkündür.

...Tren köprüden geçip giderken gözünü alamadı. Onun açık, güneşin harareti kaybolmayan yüzünde gururla birlikte bir tebessüm belirdi. Ateş gibi parlayan gözleri havadaki duman izlerini takip ederken deminki tren hayallerini uzaklara götürdü. “Memleketin hangi şehrine gidiyor, İvanova'ya mı? Ya da Moskova'ya mı? ... Onun kalbi mutlulukla doldu (Fayziy, 1980, s. 107).

Feragat ise bir pamuk işçisidir. İşini severek yapar. Toplaması gerekenden kat kat fazla pamuk toplayarak kolhoz yönetiminin takdirini kazanır. Diğer kolhozda traktör şoförü Azamacan adlı bir gence âşık olur. Feragat Azamacan'ı çok sevse de Özbekistan Parti Merkez Komitesi'nden gelen bir mektup ondaki ruh hâlini değiştirir. Havanın kötü gitmesinden dolayı pamuğun bir an önce tarladan toplanmasını isteyen komitenin emrini okuyunca heyecanlanır ve hemen yerine getirmek ister. Bu davranışıyla vatanperver biri olduğu anlaşılır. Kendi duygularını bir kenara bırakıp vatan için elinden geleni yapmaya çalışır. Bir anlamda vatanı için kendi hayatından feragat eder.

Yeni Yıl Akşamında adlı hikâyenin başkışisi şakacı, konuşmayı seven, insanlar tarafından sevilen ve fikirlerini açık açık ifade eden Bahri Teyze'dir. Uzun yıllar fabrikada çalışır, çalışmaktan yorulmayan biridir. Geçmişte peçesini çıkarmasından dolayı ayıplanmış bu durum onun üzerinde olumsuz bir tesir bırakmıştır. “Bahri Teyze, nerede peçeden söz açılrsa yaşadıkları sanki akşam olmuş gibi gözünün önüne gelir, herhangi birinden endişe duyuyormuş gibi hissedirdi” (Fayziy, 1980, s. 31). Hikâyede eski âdetleri eleştirmesiyle dikkat çeker. Geçmişte bir düğünde yaşadığı “gelin bohçası” âdetini, gelin kaynana kavgasını ve Senaber'in gösterişe düşkün olmasını eleştirir.

Kız Arkadaşlar hikâyesinde Şahla, Zahire ve Halide adında çalışkan üç kız arkadaş yer alır. Liseyi birlikte okuyan bu kızlar, dokumacılık kursunu başarıyla bitirip fabrikada işe başlarlar. Üçü de işinde başarılıdır.

Yazar, bazı hikâyelerinde çalışkan ve modern düşünceli kadınların karşısına tembel ve gösteriş meraklısı kadınları yerleştirerek okuyucuya karşılaştırma imkânı

tanır. Kaynana hikâyesindeki Risalet Teyze de böyle biridir. “Elli beş yaşında, süslenmeyi, ellerine kına yakmayı, sürme çekmeyi, çeşitli ziynet takmayı ve takılarını” (Fayziy, 1980, s. 12) insanlara göstererek kıskandırmayı çok seven bir kadındır. Servi Teyze'nin zıddı bir karaktere sahip olan Risalet Teyze, gelinlerine eski kaynalar gibi baskı kurmaya çalışır. Bu nedenle gelinleriyle anlaşamaz. Hikâyede tembel, hurafelere inanan cahil kalmış kadınları temsil eder. *Yeni Yıl Akşamında* hikâyesindeki Senaber da benzer özellikler taşır. Kültürlü bir karakter olmasına rağmen eski âdetleri devam ettirmeye ve cahil kadınlar gibi gösteriş yapmaya çalışır.

Feyzi'nin hikâyelerinde anne olarak kadınlar da önemli yer tutar. Anne figürlerinin ortak özelliği şefkatli ve fedakâr olmalarıdır. Bunlardan en dikkat çekici olanı *Ana* hikâyesinin başkişisi Mihri Hanım'dır. Onun çocuğu yoktur ve bu durum onu derinden etkiler. Mihri Hanım'ın en belirgin özelliği şefkatli olmasıdır. Hastaneden aldığı bebeğe gösterdiği şefkat ile mucizevi bir şekilde göğsünden süt gelmesi, bu özelliğini gözler önüne serer. Ayrıca savaşta anne ve babasını kaybetmiş on iki çocuğa daha sahip çıkması da onun ne kadar fedakâr olduğunun göstergesidir. Kısa zamanda dünya çapında tanınan biri hâline gelir.

Fedakâr bir başka kadın *Taş Ayna* hikâyesindeki Rahatay'dır. Rahatay'ın en büyük isteği mutlu olmak ve eşi Askercan'ı mutlu etmektir. Bunun için her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdır. Kendi biriktirdiği para ile sanki Askercan almış gibi yakut bir yüzük alır. Mutlu olabilmek için evindeki eşyaları titizlikle seçer. Askercan'ın evli ve çocuklu olduğunu öğrenmesi onda büyük yıkıma sebep olur.

Yabancı Şefkati hikâyesinde, oğlunu cepheye gönderen Hemrabibi karakteri vardır. Her gün oğlunun geri döneceğini beklemekte, başına bir şey geldiğini düşünmekte ve hayaller görmektedir. Yazar, Hemrabibi karakteri üzerinden oğullarını askere gönderen Özbek ailelerinin psikolojisini yansıtmaya çalışır.

Bazı korkunç düşünceler zihnini sardı ve korkmaya başladı. Sanki dışarıdaki şu boran, Dünya Savaşı cephelerinde savaşmakta olan tek oğlunu, kahramanını, yutup savurmuş, oğlu ise boranın girdabından kurtulamayarak “Anneciğim gelininizden haber alın, niye konuşmadan duruyorsunuz? diye bağırdığı bir sahneye benziyordu” (Fayziy, 1980, s. 157).

Değerli Mektuplar hikâyesindeki Saadet Abla ise kocasını savaşta kaybetmiş Özbek kadınlarını temsil eder. Saadet Abla eşi Settar Sultanov'u unutamaz. Aradan yıllar geçmesine rağmen eşinin cepheye gönderdiği mektupları saklayarak hatırasını yaşatmaya çalışır. Bu yönüyle eşine gönülden bağlı olduğu söylenebilir. Saadet Abla aynı zamanda fedakâr bir annedir. Hem fabrikada çalışıp hem de oğlu Sadık'a bakar.

Yadigar hikâyesindeki Zuhurcan'ın ikinci eşi Zerafet ise kötü bir üvey anne olarak hikâyede yer alır. Çocuk yetiştirme üzerine eğitim alan Zerafet, üvey çocuğuna kötü

davranır. Başta Yadigâr'ı sever gibi görünür. Ancak evde Yadigâr ile tek başına kaldığında onu mutfığa kilitleyip aç bırakır ve döver. Hikâyenin sonunda yaptıklarının yanlış olduğunu kabul etmez. Zuhurcan'a karşı kendini savunur. Çocuğu bir bela olarak görür. Masumehan'ın ölümünden de Yadigâr'ı sorumlu tutar.

Feyzî, hikâyelerinde olumlu ve olumsuz kadın tiplerini bir arada kullanarak topluma bir mesaj vermek ister. Sovyet vatanına kendini adanmış, fedakâr kadınları yüceltirken çalışmayan, sorumluluktan kaçan ve eski âdetleri savunan kadınları eleştirir. Sovyetlerin kurduğu toplum yapısıyla birlikte kadınların özgürce ve erkeklerle eşit haklara sahip bir şekilde yaşamını sürdürdüğü mesajını verir.

3.2.2. Erkekler

Kadın karakterlere göre daha az yer verilen erkek karakterlerin genelde idealist ve vatanperver olduğu görülür. *Uğurlama* adlı hikâyenin başkişisi makine mühendisi Zakircan Aliyeviç, işini titizlikle yerine getirir ve onun en büyük hayali Makine Traktör İstasyonunda çalışmaktır. Vatana bir borcu olduğunu ve parti için her şeyi yapabileceğini ifade eder. "Beni kucagında büyüten vatanım, sevgili partim çağırıyor, ben hazırım" (Fayziy, 1980, s. 20) sözleri onun vatanına ve partisine bağlılığını gösterir. Ondaki bu bağlılık o kadar güçlüdür ki eşi Hayrihan'ı geride bırakarak hayalinin peşinde gider. Hikâyede eşine sevgisi dile getirilse de vatana olan sevgisinin daha güçlü olduğu vurgulanmıştır.

Güzel adlı hikâyenin başkişisi Maksut Mansurov, tekstil ürünleri için motifler çizen bir ressamdır. İşinde başarılı, duygusal bir karakterdir. Okulunu bitirip ressamlığa başladığı yıllarda çizdiği bir resim sanat topluluğu üyesi Nazarov tarafından eleştirilir. Bu eleştiri onu derinden etkiler, iyi bir ressam olmadığını düşünür. Eşi Nazmihan'ın desteğiyle ressamlığa devam eder ve yıllar geçtikçe olgunlaşarak herkes tarafından beğenilen bir ressam olur.

Raya'nın Çamı'nda başkişi Mahmut Usta, yardımsever, iyi kalpli, toplumda söz sahibi olan bir demirci ustasıdır. Çalışmayı, işini ve çocukları çok seven bir karakterdir. Çocuğu olmayan Mahmut Usta, Alik ve Raya'dan başka çocuk bakım evinden yedi çocuğu nüfusuna alır, onların iyi bir ailede, mutlu bir şekilde büyümesine yardımcı olur. Ayrıca babası cepheye gidince ailesine bakmak zorunda olan Hekimcan'a bir baba gibi sahip çıkarak onun iyi bir usta olmasını sağlar. Cephe için yaptığı demir işleriyle savaşa katkı sağladığını düşünmesi vatan bilincine sahip olduğunun göstergesidir.

Pamuğa Damlayan Kan hikâyesindeki Kemaliddin, savaş sırasında Almanlara karşı direnen Özbeklerden biridir. Yazar, hikâyede onun vatanperverliğini ve kolhoz sistemine bağlılığını ön plana çıkarmak ister. Mirzaçöl'ün toprak ıslahı için büyük emek sarf eder. Savaştaki başarısıyla Sovyetler tarafından üç kez ödüllendirilir.

Kemaliddin, kolhozda yetiştirdiği ilk pamuk çanağını göğsünde taşır. Ölürken bile vatana ve kolhoz sistemine bağlılığını bu şekilde göstermek ister.

Pamuğu gözünün önüne biraz yaklaştırdım. O biraz sağlıklı gibi gülümsedi – Biliyor musunuz çölde yetiştirdiğim ilk ürünün nişanesiydi. Orduya giderken yanıma almıştım... İki taneydi. Bir tanesini Viktorya'ya vermiştim. Kendisi nerede?, Kızmazsanız bir şey söyleyeceğim. Onu çok seviyorum (Fayzi, 1980, s. 103-104).

Taş Ayna hikâyesinde yalancı ve sahtekâr bir erkek olan Askercan yer alır. Askercan, üniversiteyi bitirip mühendis olur. Hayat, sevgi, medeniyet gibi birçok konuda fikir sahibi olan, konuşmalarıyla genç kızları etkileyen bir yapısı vardır. Rahatay'ı birkaç kez görmesine rağmen kendine bağlamayı başarır. Askercan, görüldüğü gibi değildir. Evli ve çocuklu olmasına rağmen Rahatay'la da evlenir. Diğer eşini medeniyetsizlikle suçlayıp döven kötü bir karakterdir. Askercan, toplumdaki aile kurumunun bozulduğunu göstermek amacıyla hikâyeye yerleştirmiştir.

3.2.3. Çocuklar

Feyzi'nin hikâyelerinde çocuk kahramanlar dikkat çeker. Bu çocukların ortak özelliği anne ya da babasını savaşta kaybetmeleridir. Savaştan en çok etkilenen çocukların ruh hâllerini özellikle *Raya'nın Çamı* hikâyesinde yansıtmaya çalışır. Hikâyedeki Ali (Alik), Mahmut Usta'nın yanında çalıştırmak için çocuk bakım evinden aldığı bir çocuktur. Anne ve babası savaşta ölür, kardeşinin nerede olduğu belli değildir. Savaş onun psikolojisini olumsuz etkilemiştir. İçine kapanık ve hırçındır. Uykusunda kardeşi Raya'yı sayıklar. Mahmut Usta'nın Raya'yı başka bir bakım evinde bulmasıyla psikolojisi düzelir. Bunun yanında kitap okumayı sever, çalışkandır. Raya ise Ali'nin beş yaşındaki kız kardeşidir. Yaralanıp hastaneye kaldırılır ve daha sonra haber alınamaz. Mahmut Usta, Raya'yı da evlatlık edinir. Çam Bayramı'nın her sene kutlanması âdeti, Raya'nın isteğiyle başlar. Hikâyede savaştan etkilenen bir başka çocuk ise Hekimcan'dır. Babası orduya alındıktan sonra ailesini geçindirmek zorunda kalan Hekimcan, Mahmut Usta'nın isteği ile onun yanında çalışır ve mesleği en iyi şekilde öğrenir.

Değerli Mektuplar adlı hikâyedeki Sadık karakteri de babasını savaşta kaybetmiştir. Sadık, babasını hiç tanımadan büyür. Annesinin onun davranışlarına müsamaha göstermesi, Sadık'ı ele avuca sığmayan ve geçimsiz bir karaktere dönüştürür. Okulda arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle sorun yaşar. Babası büyük bir kahraman olan Sadık'ın bu denli terbiyesiz olması toplum tarafından yadırganır. Ancak babasından gelen mektupları ve onun kahramanlıklarını öğrendikten sonra büyük bir değişim olur. Davranışlarının hatalı olduğunu anlar, okuluna devam edeceğini ve iyi bir insan olacağını söyler.

İnsan kalbinin harareti alevden, patlaması ise bomba patlamasından güçlü olur. Sadıkcın da patladı. Mektubun sonuna gelmeden öyle bir çılgılık attı ki ev sallanmış gibi oldu. Sonra sakinleşti, annesini sıkıca kucaklayıp ağlamaya başladı. Bir delikanlının kükreyerek ağladığını duydunuz mu hiç? Ağlarken “Affedin babacığım, affedin beni anneciğim!” sözleri patlayan kalbinin derinliklerinden çıkıyordu” (Fayziy, 1980, s. 168).

Yadigâr hikâyesinin çocuk karakteri Yadigâr ise üvey annesi tarafından kötü muameleye maruz kalır ve bu durum onun psikolojisine yansır. Babasıyla birlikte iken sakin ve mutlu olan Yadigâr, babası iş seyahatinde iken suskunlaşır ve hastalıklı bir görünüme bürünür (Fayziy, 1980, s. 139). Babasıyla konuşurken üvey annesi tarafından gördüğü zulmü kendi dilince anlatmaya çalışır.

3.3. Zaman

Edebi metinlerde zaman, diğer unsurlar kadar önemlidir. Kurmaca dünyada kaleme alınan bu edebî eserlerde belirli bir vaka zamanı vardır. Ancak durum hikâyesi yazarları ayrıntıdan kaçınmak istedikleri için zamanı geri planda tutar. Feyzi'nin incelediğimiz on altı hikâyesinde de zaman ikinci planda tutulmuştur. Hikâyelerin tamamında takvimsel olarak verilen bir tarih yoktur. Bazı hikâyelerde geçen ifadelerden tahmin yürüterek bir vaka zamanı çıkarılabilir. Bazı hikâyelerde de zaman ifadesi yer almadığı için vaka zamanını belirlemek mümkün değildir.

Pamuğa Damlayan Kan hikâyesinde kahraman anlatıcının Sanatoryum'a gelmesinin üzerinden “bir hafta geçtiği” (Fayziy, 1980, s. 96) bilgisi verilir. Yine diğer bir kahraman anlatıcı Serafime Semyanovna, II. Dünya savaşı yıllarına dönerek başından geçen olaylar anlatır. Bu geriye dönüşlerde zaman net olarak verilmez.

Yeni Yıl Akşamında hikâyesi, yıl olarak belirtilmeyen bir yılbaşı gecesinde yaşanır. Bahri Teyze'nin peçe çıkarması ve bir düğünde yaşadığı olaylar geriye dönüşle anlatılır. Bu geriye dönüşlerin “yirmi beş yılı kapsadığı” (Fayziy, 1980, s. 33) bilgisi verilir.

Değerli Mektuplar hikâyesinin başında, Saadet Abla'ya “bir pazar günü” (Fayziy, 1980, s. 162) gelen mektuptan söz edilir. Ayrıca bir bahar günü ifadesiyle olayların ilkbahar aylarında yaşandığı anlaşılır. Hikâyenin sonunda belirtilen ifadeye göre Settar Sultanov'un ölüm haberi gelmesinden bu yana” on beş yıl” geçmiştir (Fayziy, 1980, s. 166). Bu ifadelerden vaka zamanının yaklaşık on beş yılı kapsadığını söylemek mümkündür.

Taş Ayna hikâyesinde, Rahatay'ın Askercan ile tanışması ve evlenme süreci, Halimehan ile çocukluk ve okul yılları, geriye dönüşle zaman belirtilmeden anlatılır. Askercan ile evlenmesinin üzerinden “altı ay geçtiği” bilgisi verilir (Fayziy, 1980, s. 87). Rahatay'ın taş aynayı alması ve Askercan'ın başka biriyle evli olması arasındaki zaman

hakkında bilgi verilmemiştir. Bu bilgiler ışığında zaman konusunda yorum yapmak zordur.

Güzel hikâyesinde zaman olarak bahar günü verilir. Maksudcan'un eğitimi ve ressamlığa başladığı yıllar geriye dönüşle zaman verilmeden anlatılır. Maksudcan'ın üzerine çığ tanesi düşmüş resmine "gece yarısı" başlar ve "gün doğumunda" bitirir (Fayziy, 1980, s. 48, 50). Bu ifadeler vaka zamanını tespit etmek için yeterli değildir.

Yadigâr hikâyesi zamanda atlamalarla özetlenerek anlatılır. Yadigâr'ın doğumuyla başlayan zamanda atlamalar, Masumehan'ın doğumdan sonraki "dördüncü gününde hastalanması" ve "hastaneye yatmasından on yedi gün sonra ölmesiyle" devam eder (Fayziy, 1980, s. 119-122). Daha sonra Masume'nin ölmesinin üzerinden "iki yıl" geçtiği bilgisi verilir (Fayziy, 1980, s. 126). Zerafet'in geçmişi ve Masumehan ile arkadaşlığı geriye dönüşle anlatılır. Hikâyenin sonunda Yadigâr'ın dört yaşına geldiği bilgisi verilir. Bu bilgilerden Yadigâr'ın doğumunda başlayan olaylar, dört yaşına gelinceye kadar devam eder. Vaka zamanının da bu bilgiden hareketle yaklaşık dört yıl olduğu söylenebilir.

Feragat hikâyesinin ilk cümlesinde "kara soğuk" (Fayziy, 1980, s. 143) ve "kar yağmaya başladı" (Fayziy, 1980, s. 147) ifadelerinden olayların kış aylarında yaşandığı anlaşılır. Feragat ile Azamcan'ın ilk karşılaşmaları yaklaşık bir yıl öncesine dönülerek anlatılır. "Birkaç gece" ve "aradan iki hafta geçti" gibi zaman atlamaları da vardır. Vaka zamanı için net bir bilgi vermek güçtür.

Perdelerin Şahı hikâyesinde zaman, hangi yıl olduğu belirtilmeyen bir yılbaşı gecesidir. Hikâyede anlatıcı zaman zaman "yeni yıla iki saat", "çeyrek saat kaldı", "ikiye beş dakikadan az kaldı", "saat on ikiyi yirmi geçti" (Fayziy, 1980, s. 79-83) gibi saate ait bilgiler verir. Olay ertesi gün misafirlerin hastaneye gitmesiyle son bulur. Vaka zamanının 8-10 saat olduğu söylenebilir.

Yabancı Şefkati hikâyesinde olayların "sonbaharın son günlerindeki bir akşam" (Fayziy, 1980, s. 157) başladığı bilgisi verilir. Hikâyenin sonuna doğru "ertesi gün" (Fayziy, 1980, s. 161) ifadesi yer alsa da vaka zamanını tespit etmek zordur.

Raya'nın Çamı adlı hikâyenin genelinde Mahmut Usta'nın yedi çocuğu evlat edinme süreci geriye dönülerek anlatılır. Geri dönüşte verilen zaman yaklaşık on beş yıl (Fayziy, 1980, s. 77)'dir. Vaka zamanı olarak bu on beş yıl kabul edilebilir.

Feyzi'nin *Kaynana*, *Uğurlama*, *Toğanbay'ın Kızı*, *Yolda*, *Kız Arkadaşlar* ve *Ana* hikâyelerinde ise vaka zamanı net olarak verilmemiştir.

3.4. Mekân

Feyzi'nin hikâyelerinde mekân da zaman gibi ikinci planda kalmıştır. Temayı ön plana çıkarmak isteyen yazar, mekânının işlevselliğinden yararlanmayı tercih etmez.

Çoğu hikâyesinde mekânlar isim olarak geçer. Okuyucunun dikkati hikâye kişileri ve olay üzerine yoğunlaşır. Bunun yanında açık mekân olarak doğayı kullandığı hikâyeleri de vardır. Bazı hikâyelerine doğa tasviriyle başlamayı tercih eder.

Pamuğa Damlayan Kan hikâyesinde olaylar, sanatoryum ve Viktorya Semyanovna'nın evinde geçer. Bunun dışında Kursk, Taşkent, Moskova ve Fergana şehirleri sadece isim olarak yer alır. *Yeni Yıl Akşamı*'nda olay Bahri Teyze'nin evinde geçer ancak eve ait bir tasvir yoktur. *Yolda*'da olay Saide'nin bindiği tren kompartımanında geçer. Ayrıca Saide'nin geçmişte çalıştığı kolhoz köyü olan Beşküy, isim olarak yer alır. *Yadigâr* hikâyesinde mekân olarak Zuhurcan'ın evi söylenebilir. Ancak bu ev ile ilgili bir tasvir yoktur. *Perdelerin Şahı*'nda mekân Sıdıkcın'ın evidir. *Raya'nın Çamı* hikâyesinde tramvay, Mahmut Usta'nın evi, Mahmut Usta'nın demirci dükkânı ve bir çayhane yer alır. Ancak yazar bu mekânların tasvirine yer vermemiştir.

Rahmet Feyzi'nin, işçi sınıfının emeklerini anlattığı hikâyelerinde kolhoz köyleri ve fabrikalar dikkati çeker. Vatanperverlik ve çalışma azmini ön plana çıkarmak isteyen yazar, bu mekânların ayrıntılı tasvirini yapmak yerine sadece isim olarak vermeyi tercih eder. *Yabancı Şefkati* hikâyesi adı verilmeyen bir kolhoz köyünde geçer. *Değerli Mektuplar*'da bir kolhoz köyü yer alır. Ayrıca Sosnovka şehri isim olarak geçer. *Uğurlama* hikâyesinde fabrika ve Makine Traktör İstasyonu gibi mekânlar isim olarak geçer. *Toğanbay'ın Kızı* hikâyesinde Mirzaçöl'deki bir kolhoz köyü ana mekândır. *Feragat* hikâyesinde başkışı Feragat'ın bir pamuk kolhozunda çalıştığı bilgisi verilir. *Kız Arkadaşlar*'da bir dokuma fabrikasından söz edilir.

Taş Ayna hikâyesinde ise farklı bir durum vardır. Yazar, başkışı Rahatay'ın ruh hâli ile evi arasında bir ilişki kurar. Hikâyenin hemen başında yeni evli olan Rahatay'ın ev ve evdeki eşyalardan duyduğu mutluluk tasvir edilir. Uzun uğraşlar sonucunda evine aldığı perde onun mutluluk kaynağıdır. "Onun gözünde işte bu perde eve güzellik, bahtına baht, mutluluğuna mutluluk katmış gibi oldu" (Fayziy, 1980, s. 86). Rahatay, abajur, taş ayna, çaydanlık gibi eve aldığı her eşyanın eşine hizmet ettiği için de mutlu olur.

Doğa tasvirlerine yer verdiği *Güzel* hikâyesinde ise "Güzel olan ne?" sorusuna yanıt arayan Feyzi, peş peşe sıraladığı sorularla cevap bulmaya çalışır. Bu sorularda açık mekân olarak doğa ön plana çıkarılır.

Güzel nedir? Baharın huzurlu, saf rüzgârı estiğinde bahçelerin, kırların, rengârenk salınan çiçeklerin manzarası mı? Dağ ve taşlar aşır haykırarak geniş ırmağın kenarlarından taşır akan suyun güneş ışığıyla cilvesi mi? Boyu İliç ışıklarında parlayan zirvesi bulut ile öpüşen muhteşem binanın ihtişamı mı? Kayıkların yüzdüğü göl, tepesindeki keman gibi köprü ya da meydandaki yankılanan güzel şarkının sedası mı? Yahut şişmanlıktan boğumları görünmeyen kalın parmakları ile annesini emen bebeğin parlak gözleri, yüzündeki gülümseme mi? Henüz aşkın

lezzetini alamayan iki gencin, kalpleri bir atan delikanlı ile kızın aydınlık gecede su kenarındaki "Sırlı" sohbeti, yüzlerindeki heyecan mı?" (Fayzi, 1980, s. 43).

Uğurlama, Toğanbay'ın Kızı, Feragat, Yabancı Şefkati, Taş Ayna ve Kız Arkadaşlar adlı hikâyelerde doğa tasvirleri yer alır. Bu tasvirlerin hikâyelerde bir amacı vardır. Örneğin *Yabancı Şefkati* adlı hikâyenin hemen başındaki çevre tasviri, Hemrabibi karakterinin ruh hâliyle ilişkilidir. Havanın kararması, sonbahar soğuğu çökmesi ve sert rüzgârla savrulan ağaç dallarının çatıya düşmesi Hemrabibi'yi huzursuz eder. Oğlunun cephede zor durumda olduğunu düşünür. Bu tasvir aynı zamanda hikâyeye bir gerilim ve merak unsuru katar. Okuyucu hikâyenin devamında ne olacağını merak eder. *Toğanbay'ın Kızı* ve *Feragat* gibi hikâyelerde emek sarf eden işçilerin toprakla mücadelesini göstermek için doğa ön plana çıkarılır.

3.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, anlatı türlerinde tüm olan biteni, kişileri, davranışlarını, düşünce, duygu ve hayallerini, çevreyi, mekânı, zamanı vb. unsurları okuyucuya aktaran, sunan kişidir (Çetin, 2009). Üçüncü tekil kişi (o-anlatım), birinci tekil kişi (ben-anlatım) ve az kullanılan ikinci çoğul kişi (siz-anlatım) olmak üzere üç anlatıcı tipinden yararlanılır (Tekin, 2012). Bakış açısı ise, "anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirlerinin ve bu zinciri meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosunun kim tarafından görüldüğü, idrâk edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir". Bakış açısında anlatıcı, her şeyi bilen "hâkim" konumda olabileceği gibi hikâyede yer alan bir "kahraman" ya da olayları seyreden "gözlemci" konumunda yer alabilir (Aktaş, 2000).

Feyzi, incelediğimiz on beş hikâyesinde üçüncü tekil şahıs anlatıcı ve hâkim bakış açısını kullanır. Bu hikâyelerde anlatıcı olayları bilen ve hikâye kişilerinin iç dünyasını okuyucuya yansıtabilen bir güce sahiptir. Sadece *Pamuğa Damlayan Kan* hikâyesinde birinci tekil şahıs anlatıcı ve kahraman bakış açısı vardır. *Yadigâr* hikâyesinin giriş bölümünde ise öncelikle yazar söz alır. "Yakında bir mektup aldım. Bloknottan yırtılmış beyaz sayfaya hevesle yazılan satırlara uzun bakıp kaldım" (Fayzi, 1980, s. 117) ifadesiyle başlayan giriş bölümünde, tamamen birinci tekil şahıs anlatıcı kullanır. Yazarın giriş bölümünde söze girmesinin sebebi, gerçekte yaşanmış bir olaydan hareketle hikâyesini kurguladığını anlatmak istemesindedir. Giriş bölümünün sonunda da yazar, başkişi Zuhurcan ile karşılaştığını "Sonra Zuhurcan ile karşılaştım, bahçeye gittim. Her şey aydınlandı..." (Fayzi, 1980, s. 118) cümleleriyle açıklar. Hikâyenin sonunda da devreye giren yazar, tekrar Zuhurcan ile karşılaşır. Giriş ve son bölümdeki bakış açısı ise yazarın kendi düşüncelerine yer vermesinden dolayı kişiseldir. Hikâyenin I. bölümünden son bölüme kadar üçüncü tekil şahıs (o) anlatıcı ve hâkim bakış açısı kullanılmıştır. Anlatıcı olayların tamamı hakkında bilgi sahibi

olduğu gibi hikâye kişilerinin iç dünyasını da en iyi şekilde bilir. Masumehan hastalandığında Zuhurcan'ın ruh hâlinin yansıtıldığı satırlar bu duruma örnektir.

Eve karanlık düşmeye başladı, hayır önce Zuhurcan'ın kalbine, sonra eve düştü. Evin içini de dışını da şüphe basmış gibi. Kapıdan Rukiye Abla'nın geldiğini de anlamadı Zuhurcan. Rukiye Abla koridorun ışığını yakınca odadaki ışığı yakmak aklına geldi” (Fayziy, 1980, s. 121).

Pamuğa Damlayan Kan hikâyesinin başında ismi verilmeyen birinci tekil şahıs (ben) anlatıcı vardır. “Sanatoryum’a geldiğimden beri bir hafta geçti. Endişe edilecek bir şey olmasa da, gönlümün bir kenarı yaralı, şehre de gitmek istemedim” (Fayziy, 1980, s. 96). İlerleyen bölümde ise ben anlatıcı olarak hikâyenin diğer kişilerinden Serafime Semyanovna olayları anlatır. Okuyucu hikâyedeki olayları bu iki kişinin kişisel bakış açısıyla görür. Serafime Semyanovna, II. Dünya savaşı yıllarını anlatırken kişisel düşüncelerini de ifade eder. “Sabah duydum ki, faşistlerin sekiz tane vagonu cehennemin dibine gitmiş. Buna mutlu oldum.” (Fayziy, 1980, s. 102).

3.6. Dil ve Anlatım

Feyzi'nin hikâyelerinde toplumcu gerçekçi bir anlayış hâkimdir. O, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına değinir. Başından geçen olayları ya da dikkat çekmek istediği durumları hikâyelerine yansıtmaya çalışan yazar, sade ve anlaşılır bir Özbek Türkçesi kullanmayı tercih eder. Uzun ve sanatkârane cümleler kullanmaktan kaçınırken halk ağzını da kullanmaz. Bunun yanında dönemin geçerli dili olan Rusçaya ait ifadelere yer vermez.

Özbek Türkçesinin deyim ve atasözlerini kullanarak anlatımını zenginleştirir. Örneğin *Yadigâr* hikâyesinde qovog'ıdan qor yo'g'moq” (çok öfkeli olmak) (Fayziy, 1980, s. 141), “Mum tishlamoq” (sessiz kalmak) (Fayziy, 1980, s. 138) deyimleri olaylara uygun bir şekilde anlatıma yerleştirmiştir. Atasözlerini ise tema ile bağlantılı olarak kullanır. Örneğin *Yabancı Şefkati* hikâyesinde Sovyet halklarının kardeşliği vurgulamak isterken “do'st do'stni kulfatda sinar” (Dost dostunu zor zamanda sinar) atasözünü kullanır. *Yolda* hikâyesinde de emek temasıyla bağlantılı olarak “Mehnatni qilsang cho'lga manzur bo'lursan elga” (Emek verirsen çöle hoş görürsün ele) (Fayziy, 1980, s. 61) atasözüne yer verir. Bütün hikâyelerinde böyle kullanımlar vardır. *Yadigâr* hikâyesinde ayrıca çocuk diline yer verir. “Dadajon, endi ayam teldila-a, endi tetmaydilami? “Babacığim, şimdi annem geldi, şimdi gitmiyorlar mı?” (Fayziy, 1980, s. 129).

Feyzi, hikâyelerinde anlatım tekniklerini yoğun bir şekilde kullanır. Anlatı türlerinin vazgeçilmez unsurları arasında yer alan anlatma-gösterme, diyalog, özetleme ve tasvir tekniklerini sık sık kullandığını söylemek mümkündür. Bunun yanında hikâye kişilerinin iç dünyalarını yansıtırken iç diyalog, iç monolog ve iç

çözümleme tekniklerine başvurduğu görülür. *Değerli Mektuplar* hikâyesinde Saadet Ablâ'nın savaşta kaybettiği eşinin adının yıllar sonra bir okula verildiğini öğrendiği andaki ruh hâlini iç çözümleme tekniği ile ortaya koyar.

Saadet Ablâ'nın bütün vücudu titriyordu, sonra kendini tutamadı. Takatsiz kalan ellerinden düşen mektup yerde duruyordu. Eyvan üzerinde ayakta duruyordu. Aklına hiçbir şey gelmez, gözünde o an her taraf bomboş, kendi de öyle, akli da, dili de yok gibiydi” (Fayziy, 1980, s. 66).

4. Tema

Tema, yazarın asıl anlatmak istediği olarak tanımlanabilir. Edebî metinlerde tek bir tema olabildiği gibi birden fazla da olabilir. Yazarın görüş ve düşünceleri temanın oluşmasında en büyük etkidir (Çetin, 2012). Rahmet Feyzî'nin hikâyeleri incelendiğinde toplumsal sorunlar, vatanperverlik ve emek temaları üzerine yoğunlaştığı görülür.

Kaynana hikâyesinde Feyzî, Sovyet hâkimiyetinin oluşturmaya çalıştığı yeni toplumsal düzene ayak uyduramayanlar ile bu sistemi benimseyen insanları karşılaştırır. Modern düşünen ve çalışkan Sevri Teyze'nin sözcülüğünde gelin kaynana ilişkilerine dikkat çekerek Risalet Teyze gibi cahil kalan ve eski âdetleri devam ettirmeye çalışan insanları eleştirir. *Yeni Yıl Akşamı* hikâyesinde de benzer bir durum vardır. Gösteriş meraklısı ve “Beşik Düğünü” gibi eski gelenekleri savunan Senaber karakteri, eleştirilerin odak noktasındadır. Eski âdetlerin topluma verdiği zarar üzerinde durulur.

Kadın-erkek ilişkilerindeki sorunlara değinilen *Taş Ayna* hikâyesinde, erkekler tarafından mağdur edilen kadınlara ve değişen toplum yapısıyla beraber aile kurumunda yaşanan sorunlara dikkat çekilir. Hikâyedeki Rahatay, eşi Askercan için her türlü fedakârlığı yapar. Ancak Askercan onu kandırır. Feyzî, değişen toplum yapısıyla birlikte ahlak anlayışında yaşanan bozulmaları dile getirmeye çalışır. *Yadigâr* hikâyesinde ise üvey anne tarafından mağdur edilen çocuklara değinilir. Eğitimli ve anaokulu öğretmeni olan Zerafet'in üvey oğlu Yadigâr'a yaptığı eziyetler eleştirilir. Çocuk yetiştirirken anne sevgisinin ne kadar önemli olduğu vurgulanır.

Feyzî, tarım işçilerinin verdiği emek temasına çoğu hikâyesinde yer verir. Sovyet hükümetinin uyguladığı tarım politikası neticesinde halk bütün gücüyle üretime yönlendirilir. Çalışmanın Sovyetlere hizmet için en önemli görev olduğuna inandırılır. Dolayısıyla emek konusu edebiyatın en çok işlenen temaları arasına girer. Yazar ve aydınlar halkı çalışmaya teşvik eder. Edebî türlerde çalışkan ve idealist karakterler yaratılır. *Uğurlama* hikâyesindeki Zakircan Aliyeviç de böyle bir karakterdir. Aliyeviç, Sovyetlere hizmet için ailesini geride bırakarak en büyük hayali olan Makine Traktör İstasyonuna çalışmaya gider. *Güzel* hikâyesinde emek veren pamuk işçilerine değinilir.

Bir işi başarmak için emek vermek gerektiği düşüncesi hâkimdir. Maksutcan'ın "Güzel olan ne?" sorusunun cevabı, çalışmak/emek vermektir.

Sovyetlerin tarım politikalarından biri de verimsiz arazileri verimli hâle getirmektir. Sovyet döneminde Mirzaçöl bölgesinde toprak ve su ıslahı yapılarak çöller tarıma elverişli hâle getirilir. Edebî eserlerde de bu konu dönemin en çok işlenen temaları arasında yer alır. Feyzî de bu bölgedeki halkın canla başla bu amaç için çalışmasını hikâyelerine taşır. *Yolda, Feragat, Pamuğa Damlayan Kan* ve *Toganbay'ın Kızı* adlı hikâyelerde Mirzaçöl'deki bu başarı anlatılır. Yazar, halkın bu topraklardaki mücadelesini idealist ve çalışkan karakterler Feragat, Merhamet ve Nadirehan ile okuyucuya göstermeye çalışır.

Feyzî'nin hikâyelerinde en dikkat çeken tema, Özbek halkını cephe gerisinde gösterdiği başarıdır. Yazar, bu başarıyı farklı bir bakış açısıyla değerlendirir. Sovyetlerin uyguladığı politikalarından biri de anne ve babası savaşta ölen çocuklara yeni aileler bulmaktır. Sovyetler Birliği içerisinde bulunan bütün milletlerden öksüz ve yetim çocuklar, Özbek ailelerine dağıtılır. *Ana, Raya'nın Çamı* ve *Yabancı Şefkati* gibi hikâyelerde savaş sırasında Sovyet halklarının birlikteliği ve yetim kalan çocukları bağrına basan Özbek halkının şefkati anlatılmaya çalışılır. Özbek halkı bir taraftan cepheye asker gönderirken diğer taraftan cephe gerisinde yetim kalan Sovyet çocuklarına kol kanat gerer. Cephe gerisinde birçok zorluğa göğüs geren halk, savaşa katkı sağlayabilmek için elinden geleni yapmaya çalışır. *Ana* hikâyesindeki Mehri Abla ile Mehkem Ağabey savaşa bu yolla katkı sağlamak ister.

Ulu Vatan savaşının zor yıllarıydı. Özbekistan'a savaşta ölenlerin çocukları getiriliyordu. Karı koca konuşup, bu çocuklardan birçoğunu evlatlık almayı düşündüler. "Savaşa bu yolla yardım edelim" dedi Mahkem Ağabey" (Fayziy, 1980, s. 66-67).

Yabancı Şefkati hikâyesinde ise Sovyetlere bağlı milletlerin kardeşliği üzerinde durularak Özbek halkı yüceltilir. Hikâyedeki şu satırlarda yazar, düşüncelerini açıkça dile getirir.

Bu savaş, çoğunlukla reşit olmayan çocukları vakitsizce anne babalarından ayırdı. Fakat halkımızın bağı geniş, yardımı güçlü, şefkati güneş kadar sıcaktır. Biz Ukraynalı çocukları bağrımıza basarsak kardeş uluslara kucağımızı genişçe açmış oluruz. Rus çocuklarını şımartsak aziz dostlarımıza yüce sadakatimizi göstermiş oluruz. Moldovalı bebekleri erginliğe ulaştırsak vatandaşlarımızın yarasına merhem sürmüş oluruz. Belaruslu çocuklar evimizi doldursa insanî borcumuzu ödemiş oluruz" (Fayziy, 1980, s. 160).

Feyzî'nin hikâyelerinin genelinde vatanperverlik teması işlenir. Toprağı verimli hâle getiren işçiler çalışarak, cephedeki Özbek askeri canını vererek, genç yaşlı demeden kolhozlarda mücadele ederek, anne ve babasını kaybeden çocukları

sahiplenerek Sovyet vatanına olan bağlılığını gösterirler. *Pamuğa Damlayan Kan* hikâyesindeki Kemaliddin karakteri en güzel örneklerden biridir. Yıllarca Mirzaçöl'de toprağı verimli hâle getirdikten sonra pamuk üretmeyi başaran Kemaliddin, savaşta vatana olan borcunu canıyla öderken bile bu ürettiği pamuğu yanında taşır. Kemaliddin hem cephe gerisinde çalışarak hem de cephede savaşarak Sovyet vatanperverliğini göstermiş olur. *Değerli Mektuplar* hikâyesinde de bu temayı görmek mümkündür.

Sonuç

Rahmet Feyzi, Sovyet döneminin önemli yazarları arasındadır. Yazdığı hikâyeler bu döneme ışık tutmaktadır. Yazar, Sovyet dönemi modern Özbek edebiyatında en çok işlenen vatanperverlik, toplumsal sorunlar ve işçi sınıfının toprakla verdiği mücadele temaları üzerine yoğunlaşmıştır. Yazarın bu temalara yönelmesinde Sovyet rejiminin edebiyat üzerindeki baskısının etkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü Sovyetler bu yıllarda Rus milliyetçiliğini yaymak, insanların geleneklere olan bağlılığını ortadan kaldırarak yeni bir toplum yapısı oluşturmak, tarım ve hayvancılıkta daha çok çalışmak gerektiğini halka anlatmak için edebiyatı kullanmıştır.

Hikâyelerde Sovyetlerin yaratmaya çalıştığı insan tipleriyle karşılaşırız. Feyzi'nin kişileri genelde çalışkan, idealist ve vatanperverdir. Feyzi, kadınların toplumda yer edindiğini göstermek için hikâyelerinde onlara daha fazla yer verir. Çocuklar ise Feyzi için çok değerlidir. Savaşın en çok etkilediği masum çocukların ruhsal yapısını yansıtmaya çalışır.

Durum hikâye yazarı olan Feyzi'nin ayrıntıdan kaçındığını söyleyebiliriz. Zaman ve mekân unsurları bu nedenle geri planda tutulmuştur. Ayrıca kişilerin fiziksel özelliklerinden çok iç dünyalarına girmeye çalışır. Kişileri çok fazla tasvir etmeyen yazar, zaman zaman temayla ilişkili olarak doğa tasvirlerine yer verdiği görülür. Bütün anlatım tekniklerinden yararlanır. Hikâyelerin çoğunda 3. tekil şahıs anlatıcı ve hâkim bakış açısını kullanır.

Rahmet Feyzi, Türkiye'de henüz yeterince tanınmış bir yazar değildir. Sadece *Ana* hikâyesi, Türkiye Türkçesine tercüme edilmiştir. Bu makaledeki amacımız hem Feyzi'nin on altı hikâyesi dikkate alınarak hikâyeciliğini değerlendirmek hem de Türkiye'de yazarı tanıtmaktır. Bu makaleyle Feyzi'nin diğer eserlerine de ilgi gösterileceği kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Aktaş, Şerif (2000). *Roman sanatı ve roman incelemesine giriş*. Akçağ Yayınları.
- Apaydın, Mustafa (2006). *Osman Cemal Kaygılı'nın hikâyeciliği*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Çetin, Nurullah (2012). *Roman çözümleme yöntemi*. Öncü Kitap.
- Çetişli, İsmail, (2000). *Metin tahlillerine giriş 2 roman-hikâye-tiyatro*. Akçağ Yayınları.
- Fayziy, Rahmat (1980). *Asarlar hikayalar ocherklar 3. jild*. Gafu'r Gu'lom Namidagi Adabiyot va San'at Nashriyoti.
- Harvey, E.J. (2010). Romanda sosyal ortam (The Human Context). Philip Stevick (Ed.), *Roman teorisi* (Sevim Kantarcioğlu Çev.), (3. Baskı, s.176-194). Akçağ Yayınları.
- Mirvaliyev, S. (1993). *O'zbek adiblari*. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Fan Nashriyoti.
- Mirzayev, Saydulla (2005). *XX. Asr O'zbek adabiyoti*. Yangi Asr Evlodi.
- Qayumov, Laziz & Solihov, Tal'at (1985). Rahmat Fayziy. *Adabiy portretlar* (s. 61-108). Gafur Gulom Namidagi Adabiyot va San'at Nashriyoti.
- Rahmet Fayzî (2019), Ana. (Veli Savaş Yelok Çev.), *Kurgan Edebiyat Kültür Dergisi*. Mayıs-Haziran, 49, 88-92.
- Tekin, Mehmet (2012). *Roman sanatı romanın unsurları 1*. Ötüken.